

به سوی پیروزی

پیروزی های ایران از مهرماه ۱۳۶۰ تا پایان بهار ۱۳۶۱ بی وقفه ادامه داشت و طی آنها تمام مناطق اشغالی جنوب ایران آزاد شد

ساعت یازده صبح روز سوم خرداد ۱۳۶۱، خط صفر مرزی، زیر پای بسیجیانی بود که ۷۵ روز تمام انتظار این روز را کشیده بودند. شهر یکسره در تسخیر بسیجیان ایران بود و آنها جلوی مسجد جامع خرمشهر با یاد دوستان دیروزشان به گنبدی چشم دوخته بودند که آخرین بار، عزیزترین کسانشان با حسرت آن جا را وداع گفته بودند. در حالی که یک نفر داشت سرودی را می خواند که قرار بود در خاطره زمین جاودانه بماند. شهر آزاد شده بود و محمد جهان آرا نبود تا این روز را ببیند.

محمدعلی پاکنیا

۶۵/۸/۱۲ افزایش سفر مکزالیین، چهارم خرداد ۱۳۶۵، هوایمای حامل مکزالیین و همراهانش که به نمایندگی آمریکا مامور بررسی راههای ایجاد رابطه میان ایران و آمریکا بود و در تهران به زمین نشستند

۶۵/۷/۱۹ آغاز عملیات های پارتیزانی فتح به منظور حمله به پالایشگاه کرکوک و سازمان امنیت عراق در شهر کرکوک. ۶۵/۸/۸ عملیات فتح ۲، انهدام تأسیسات ۳۵۰ مگاواتی سد دوکان عراق.

حاج عمران، ۶۵/۶/۱۱ عملیات کربلای ۳، تصرف و انهدام تجهیزات و رادارهای پیشرفته اسکله الامیه و البکر در عمق آب های عراق.

۶۵/۴/۵۱ عملیات کربلای ۱، آزادی شهر مهران پس از چندین بار دست به دست شدن از سوی ایران و عراق، آزادی ارتفاعات قلاویزان و بیش از ده ارتفاع دیگر. ۶۵/۶/۱۱ عملیات کربلای ۲،

عملیات سرنوشت ساز

۶۶/۸/۲۵ عملیات والفجر ۹، تصرف دویست کیلومتر مربع از منطقه و ارتفاعات سلیمانیه عراق.

۶۶/۸/۱۱ عملیات والفجر ۸، عبور نیروهای ایران از رودخانه اروند و تصرف شهر فاو عراق.

۶۴/۶/۱۸ عملیات قادر، ۶۴/۷/۲۳ عملیات عاشورای ۴، انهدام نیروهای دشمن در غرب دریاچه النعاج در هورالهویزه و تصرف ۶۴ پاسگاه.

۶۴/۵/۲۲ عملیات عاشورای ۲، آزادی تپه دولقو و ارتفاعات چنگوله در جنوب مهران، ۶۴/۵/۲۵ عملیات عاشورای ۳، انهدام یگان های دشمن در منطقه شمال فکه.

۱۶۰ کیلومتر مربع از هورالهویزه و تصرف ۲۰ پاسگاه آبی، ۶۴/۵/۱۶ عملیات قدس ۵، ۶۴/۵/۲۲ عملیات عاشورای ۱.

۸۲ فروند بالگرد دشمن در این هشت سال منهدم شد

کندن کانال از خط شیر تا نزدیکی خط مقدم عراقی‌ها نزدیک سه ماه طول کشید؛ کانالی به عرض حدود ۱/۵ متر، ارتفاع دو متر و طول تقریبی ۱۷۰۰ متر؛ در شرایطی که گرمای هوا و پشه‌ها امان نیروها را بریده بود و آنها سر و صورتشان را با گازوئیل می‌شستند تا پشه‌ها اذیتشان نکنند. اسم عملیات در آخرین ساعات قبل از شروع حمله مشخص شد. حسن باقری در سنجر نشسته بود که فرمان عزل بنی‌صدر از فرماندهی کل قوا از رادیو پخش شد. حالا فرماندهی عملیات را مستقیماً امام^(۲) بر عهده داشت. اسم عملیات شد «فرمانده کل قوا، خمینی روح خدا». رزمنده‌ها از داخل کانال تا ۲۰۰ متری عراقی‌ها پیش رفتند و بعد ناگهان سر آنها ریختند. هفت شبانه‌روز درگیری و پاتک عراقی‌ها ادامه داشت. منطقه آزاد شده کوچک بود اما چیزهای مهم‌تری وجود داشت؛ برای اولین بار ایرانی‌ها منطقه‌ای را آزاد کرده و در آن مستقر شده بودند.

ارتش، سپاهی، دو لشکر الهی

سه ماهی طول کشید تا بنی‌صدر- پس از عزل از فرماندهی کل قوا- از ریاست جمهوری هم برکنار شود و به فرانسه فرار کند. آن موقع دیگر کم و بیش دست بنی‌صدر و حامیانش رو شده بود. صدام کمی قبل از آن اعلام کرده بود حاضر است به بنی‌صدر پناهندگی سیاسی بدهد؛ چیزی که دوست و همکار صمیمی عراق آن روزهایعنی فرانسه- زحمتش را قبول کرد. بعد از گذشت یک سالی از جنگ، حالا نیروهای ارتش و سپاه می‌توانستند با هم تصمیم بگیرند و با هم بجنگند. تجربه شیرین پیروزی عملیات شکست حصر آبادان چندان دور نبود.

اولین حمله مشترک

هفتم مهرماه ۱۳۶۰، دو سری از رزمنده‌ها محور آبادان - ماهشهر از بالا و پایین روی جاده آبادان - ماهشهر شروع به پیشروی کردند تا عراقی‌ها را

چیچی کنند. مابقی رزمنده‌ها هم از بالا و پایین، از چهار طرف به سمت دو پل قصبه و حفار که عراقی‌ها روی کارون زده بودند، هجوم بردند. عقبه عراقی‌ها با این حمله در معرض قطع شدن بود. عراقی‌ها بیشتر از آنکه به فکر جنگیدن باشند، نگران این بودند که اگر ارتباطشان با آن طرف کارون قطع شود، چه اتفاقی خواهد افتاد؛ به‌خصوص که می‌دانستند از محل شروع حمله نیروهای ایرانی تا پل قصبه، راه زیادی نیست و آنها با عملیات قبلی، خودشان را به این پل نزدیک کرده‌اند. دو روز بعد، عراقی‌ها آن طرف کارون بودند و ایرانی‌ها این طرف کارون و آبادان از محاصره بیرون آمده بود. رسانه‌های خارجی می‌گفتند: «هنوز مشخص نیست ایرانی‌ها چگونه به این پیروزی دست یافته‌اند». رسانه‌های خارجی این بار داشتند راستش را می‌گفتند.

شیرینی رسیدن به مرز

به فاصله دو ماه از عملیات ثامن‌الائمه که باعث انتقال ارتش عراق به پشت رود کارون شد، نظامیان ارتش و سپاه مشغول طراحی سلسله عملیات‌هایی بودند که در آن سیاست نظامی ایران در ادامه جنگ، خلاف روال معمول تا آن روز، از حالت دفاع به هجوم تغییر می‌کرد. موفقیت کامل عملیات قبلی، آنها را متقاعد کرده بود که حالا شرایط طور دیگری است و خلاف گذشته با هجوم به موقع و با دوری از روش‌های کلاسیک جنگ در دنیا می‌شود دور را عوض کرد و از حالت انفعال خارج شد. برای اولین بار در دنیا، استراتژی عملیات‌های نظامی، عملیات‌های شبانه می‌شد و نیروهای پیاده، سربازانی بودند که به جای اینکه در پناه آتش توپخانه به دشمن هجوم ببرند، قبل از فرو افتادن گلوله‌های توپ و خمپاره، خود را بالای سر آنها رسانده بودند. بعد از ماه‌ها کارشکنی در ماجرای جنگ، حالا اوضاع رفته‌رفته همان‌طور می‌شد که امام(ره) گفته بود. جنگ اصلی‌ترین مساله داخلی نظام بود و همه امور به تبع آن رنگ و روی تازه‌ای به

خود می‌گرفت. فرمانده سپاه از همتای خود در ارتش می‌خواست تا طراحی عملیات‌ها به طور مجزا صورت گیرد بلکه سپاه، سازمان رزم مستقل پیدا کند. برای اولین بار فکر تشکیل تیپ‌های مستقل سپاه در اذهان خطور می‌کرد. فرمانده سپاه پاسداران به جبهه‌ها می‌رفت تا یکی از این تیپ‌ها را با کمک نیروهای آنجا بنیان نهد؛ تیپ ۲۷ محمد رسول‌الله^(ص) را. در مدت کوتاهی استراتژی یک جنگ تمام‌عیار مشخص شده بود که طبق آن قرار بود ۱۲ عملیات مختلف از کربلای یک تا کربلای ۱۲ از شمال تا جنوب مرز اجرا شود و طی آنها تمامی زمین‌های اشغالی تا مرزهای بین‌المللی آزاد شوند. اولین عملیات از این مجموعه، کربلای یک یا طریق‌القدس بود که با هدف آزاد کردن شهر بستان انجام شد. بستان آزاد شد و ارتش عراق حمله سنگینی برای پس گرفتن آن انجام داد. صدام شخصاً نزدیک پل سابله مقر زده بود و هدایت نیروهایش را به عهده داشت اما ناکام ماند. بعد از حدود ۱۴ ماه جنگ، بالاخره این مدافعان ایرانی بودند که از میان لشکرهای عراق، راهشان را تا مرز باز کردند و کنترل اوضاع را در دست گرفتند. هنوز- چه در شمال و چه در جنوب- سرزمین‌های زیادی در اشغال عراق بود اما حالا دیگر بهانه‌ای برای توجیه این شکست وجود نداشت.

ارتش عراق فکرش را هم نمی‌کرد ایرانی‌ها حمله را از کارون شروع کنند

ورق برمی‌گردد

ظاهراً ماجرا داشت به پایان محتوم خویش نزدیک می‌شد. هیات‌های صلح که مدت‌ها بود در تلاش بودند تا به هر ترتیب که شده ایران را به پذیرش آتش‌بس متقاعد کنند، با انرژی مضاعفی به تکاپو افتادند. ۱۴ ماه جنگ ثابت کرده بود عراق می‌خواهد تا با در اختیار داشتن مساحت هر چه بیشتری از خاک ایران، هنگام مذاکرات احتمالی صلح، کفه ماجرا را با تمسک به آنها به سود خود سنگین کند و حالا هر روز که می‌گذشت، دستش خالی‌تر از روز پیش بود. در ایران، همه حوادث را فارغ از اینکه ناظران بین‌المللی چگونه به ماجرا نگاه می‌کنند دنبال می‌کردند. هر چه به دامنه تبلیغ رسانه‌های خارجی درباره خطر جنگ در منطقه خاورمیانه و لزوم چاره‌جویی عاجل برای پایان آن شدت می‌گرفت و هر چه به تلاش هیات‌های میانجی افزوده می‌شد، اعتقاد طرف ایرانی بر کارآمدی حملاتش افزایش می‌یافت. آذرماه همان سال بود که صدام اعلام کرد از هرگونه تلاش داخلی برای براندازی نظام حمایت خواهد کرد و هم‌زمان موج تازه‌ای از عملیات‌های ترور، فضای شهرها را فرا گرفت. خانه‌های تیمی سازمان مجاهدین خلق که حالا دیگر به نام منافقین شناخته می‌شدند، اینجا و آنجا محل

رادبوی دولتی انگلستان می‌گفت: «چنانچه ایرانی‌ها بخواهند در صدد بازپس گرفتن خرمشهر برآیند، سخت‌ترین گردو را برای شکستن برگزیده‌اند!»

طرح‌ریزی ترورهای کوری بودند که هدف آنها ناامن کردن فضای داخلی کشور و گرفتن تمرکز قوای ایران از جنگی بود که رفته‌رفته دست ایران در آن به عنوان طرف برنده بالا می‌رفت. حالا دیگر نه فقط برای سران نظام، که برای یک بسیجی‌هایی که از روستاها و شهرهای دور و نزدیک خود را برای شرکت در «جهاد مقدس» به جبهه‌های جنگ رسانده بودند، جنگ میان ایران و عراق فقط جنگ میان دو کشور همسایه نبود؛ نبرد میان اسلام و کفر بود و امام(ره)ی داشتند که حاضر بودند با اشاره او از جان خویش هم بگذرند. این ارتش، ارتشی خاطره‌انگیز و تکرارنشدنی بود.

آخرین تقلاها

به فاصله‌ای نه چندان دور از عملیات کربلای یک، دو حمله دیگر هم در نواحی کوهستانی غرب کشور انجام شد؛ کربلای هفت و کربلای ده. در دومی، رزمنده‌ها شهر طولبه عراق را محاصره کردند و حتی چیزی نمانده بود شهر را بگیرند. چند ماهی می‌شد که نظامیان عراق چیزی جز شکست به یاد نداشتند و حالا در بدترین شرایط ممکن آواکس‌های آمریکایی مستقر در عربستان سعودی خبر از آماده شدن قوای ایران برای عملیاتی دیگر در منطقه شمالی خرمشهر می‌دادند؛ غرب شوش و دزفول. آواکس‌ها اشتباه نکرده بودند. بیست و دوم بهمن ۶۰ زمان عملیات کربلای دو بود، بعد از کربلای یک، هفت و ده. عراقی‌ها در جست‌وجوی راهی بودند که این حمله را با تاخیر مواجه کنند؛ در جایی به اسم چرابه.

در آمل، گروهی از طرفداران چریک‌های فدایی خلق که حالا دیگر چندان دوگانگی‌ای با منافقین نداشتند، به شهر ریخته بودند. قرار بود به هر قیمتی که شده شهرها ناامن باشد. امام(ره) جمعه شیراز در محل نماز جمعه ترور شد. در این شهر و آن شهر حوادث مشابهی اتفاق می‌افتاد. سرانجام کار به لو دادن خانه‌های تیمی توسط مردم کشید. ۱۹ بهمن،

موسی خیابانی در یک خانه تیمی در زعفرانیه گرفتار و کشته شد. منافقین به عنوان تنها گروهی که مسلحانه فضای داخل کشور را ناامن می‌کردند، حالا دیگر جایی برای ماندن نداشتند. اشرف ربیعی- همسر مسعود رجوی- هم یکی از کشته‌شده‌های این خانه‌های تیمی بود. این طرف، درگیری‌های داخلی به موازات کار جنگ به پایان می‌رسید و آن طرف قرار بود حمله بازدارنده عراقی‌ها انجام شود. کمی قبل از ۲۲ بهمن این حمله هم انجام شد و عملیات ایران را به تاخیر انداخت. زمان حمله به اواخر اسفند محول شد و عملیات، فتح‌المبین نام گرفت.

تقاضای صلح

دوم فروردین ماه ۶۱ عملیات فتح‌المبین انجام شد. جز در منطقه خرمشهر در بقیه جبهه‌های جنوبی، ایران به مرز بین‌المللی رسیده بود. نیروهای داوطلب اردنی بدون هماهنگی با مسوولان خود پیش از رسیدن ایرانی‌ها گریخته بودند. پنج روز بعد که صدام برای چندمین بار پیشنهاد صلح می‌داد، چندان خبری از شرایط قبلی نبود، جز آنکه مانند قبل باز هم آتش‌بس قبل از عقب‌نشینی کامل تا مرزهای بین‌المللی درخواست شده بود و باز هم پاسخ ایران «نه» بود. تنها برگ برنده عراق-خرمشهر- هنوز در تصرف ارتش آنها بود؛ شهری که هم برای عراق و هم ایران، مظهر همه جنگ بود و عراق از آن به عنوان بستر امن بصره نام می‌برد، حالا در معرض حمله بعدی ایران بود و از میان آن همه هم‌پیمان و متحد عراق کسی نبود که بتواند اوضاع را حتی اندکی برای صدام بهبود دهد. آزادی خرمشهر چندان دور نبود.

بان دیگر، مسجد جامع

رادبوی دولتی انگلستان می‌گفت: «چنانچه ایرانی‌ها بخواهند درصدد بازپس گرفتن خرمشهر برآیند، سخت‌ترین گردو را برای شکستن برگزیده‌اند» و راست

۶۶/۲/۲۷	عملیات نصر ۳.	سردشت
۶۶/۲/۲۲	عملیات نصر ۴. آزادسازی شهر	عملیات فتح ۷. تصرف شهر سیدصالح عراق
۶۶/۴/۲۲	عملیات نصر ۵. جنوب‌غربی	مایلکل آرماکاست، معاون

۶۶/۱/۲۵	عملیات نصر ۱. غرب بانه	عملیات کربلای ۸. تحکیم مواضع به‌دست آمده در عملیات کربلای ۵.
۶۶/۲/۲۴	عملیات کربلای ۱۰.	عملیات کربلای ۹.
۶۶/۳/۱۲	عملیات نصر ۲. میمک.	عملیات فتح ۵. سلیمانیه عراق.
۶۶/۳/۲۷	عملیات فتح ۶.	

نبرد در غرب

۶۵/۱۱/۲۲	مرحله سوم جنگ شهرها. حملات هوایی و موشکی عراق به ۶۶ شهر و روستای ایران	۶۵/۱۱/۲۲	عملیات فتح ۴. انهدام تأسیسات راداری و ماکروویو در ارتفاعات اربیل در عمق ۷۰ کیلومتری خاک عراق.
۶۵/۱۲/۱۲	عملیات کربلای ۷.	۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۶. غرب و حاج‌عمران.

۶۵/۱۲/۲۱	فتح جزایر بوارین، ام‌الطویل و فیاض آزادی شلمچه. استقرار نیروهای ایران در ۱۲ کیلومتری شهر	۶۵/۱۲/۲۱	مرحله سوم جنگ شهرها. حملات هوایی و موشکی عراق به ۶۶ شهر و روستای ایران
۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۶. غرب و شمال سومار	۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۷.

۶۵/۱۲/۱۲	عملیات کربلای ۴. لورفتن عملیات و شهادت بسیاری از نیروهای عمل‌کننده.	۶۵/۱۲/۱۹	عملیات کربلای ۵.
۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۷.	۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۶. غرب و شمال سومار

۶۵/۱۲/۲۱	مرحله سوم جنگ شهرها. حملات هوایی و موشکی عراق به ۶۶ شهر و روستای ایران	۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۷.
۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۶. غرب و شمال سومار	۶۵/۱۲/۲۲	عملیات کربلای ۷.

۴۸۰ قبضه توپ در این هشت سال به غنیمت ایران درآمد